

קבוץ יהל נַאת־מדבר

סעדיה מקסימון

מסוגל לכלכל גם את הצומח וגם את בעלי־החיים.

הראשון (טיסת־הדבורה) – נס בורא־עולם הוא. השני (המדבר המכלכל) הוא נס שיתופי של הבורא עם האדם שנכרא בצלמו. ואם לאו – איך נסביר את נאת־המדבר המוריקה אשר הוקמה לפני שמונה שנים בלבד, החיה והמחייה, הצומחת וגדלה מקום שם, עשרות באלפי שנה, לא דיבר העקרב אלא לצפע, והצפע לחש בישימון.

ואין הישימון כפי שהיה.

הכביש היורד דרומה לחוף ים־אילת מנוקד היום בשמונה קיבוצים, שהצפוני בהם הוא יהל. בבגרותו בן־השלושים־ושתיים של קיבוץ יוטבתה, או בינקותו של קיבוץ לוטן בן־השתים, מהווים קיבוצים אלה הוכחה לכושר החיים בישימון – כשיוצרים הם שמונה נאות־מדבר לאורך הגבול המזרחי, שמונה נקודות מגן, שמונה עובדות מוגמרות שאין עליהן עוררין.

הנס השיתופי כולל, אָלף, את השפע (הגלוי) של אורי־השמש, ואת השפע (שהיה נסתר עד כה, כקילומטר תחת הקרקע) של מי תהום שאינם, אמנם, ראויים לשתייה בגלל מליחותם, אבל להשקייה יספיקו; ובית, את הרצון ואת היכולת להטות שכם לכוח המניע... תוך כדי ידע מקצועי.

שמש ומים... ורצון וידע.

במרחק של פחות מ'תחום־שבת' מתנשאת השלשלת של הרי־אדום ומונעת למשך שעה את חדירת קרני־החמה בזריחתה. אולם אנשי קיבוץ יהל שוקדים על עבודתם זה כבר שעתיים, ויעדם – השתלת 'נַאת־מדבר' בחולות הערבה.

במונחים גיאוגרפיים, ההרים האדומים רובצים מְעַבֵּר לגבול הירדני. הערבה היא חלק מן הַשְּׁבָר שראשו במרכז אפריקה, צווארו בים־סוף, לבו בים־המלח, מעיו בעמק־הירדן, ובהונות רגליו קפואות בסיביר.

יהל, וקריו השזופים וצחיחים ממערב־שמש, מהווה חלק של טריז ישראלי התקוע בין מדבר־סיני המצרי שבמערב, ובין השלשלת הירדנית שבמזרח. חודו של הטריוז, שישים וחמישה ק"מ דרומה, הוא אילת – על המפרץ השופע בִּזְחֵל. שאר ארץ־ישראל שוכנת בצפון – כגון באר־שבע; הצפון הרב יותר – כגון ירושלים ותל־אביב; והצפון הקיצוני הכולל את חיפה, גליל, וגולן.

נבצרת ממנו הסבירות כי במדבר, אשר אפילו הצבר זר לו, ניתן לחי להתקיים. 'סבירות' זו מזכירה לנו את ה'הלכה למשה מסיני' המקובלת במדרשות להנדסה: 'מכיוון שפרישת־כנפיה קצרה ביותר, משקלה רב ביותר, ומונעה חלש ביותר, אין הדבורה מסוגלת לעוף...' אפס כי הדבורה (שאיננה מבינה בחוכמות כאלה) ממשיכה בטיסותיה; והמדבר הקרב

קיבוץ "יהל" – מראה כללי

ילדי קיבוץ "יהל"

עוד מועד לחזון.

ישנן כמה אמות-מידה להערכה לטווח ארוך של כושר-חיייו של קיבוץ. אחת היא המידה שבה האוכלוסייה 'עוברת-אורח' היא. פעם אפשר היה לךמות את יציבותו של יהל לאותה 'דלת סובבת' המקובלת במלונות. הבריות לא תפשו 'מה זה קיבוץ'; לא הבינו את דרישות חבריהם; ולא יכלו אפילו לבטא את מחשבותיהם היסודיות.

ייתכן והיו כמה מהצברים שהאמינו בציניות כי יקל להם בשרות החובה על הגבולות אם חלק מזמנם יהיה במסגרת קיבוצית במקום צבאית. אחרים, סתם לא הלמו להם חיי-קיבוץ (ואולי גם לכל סוגי-חיים אחרים היו זרים). היו כאלה שבחנתונתם קיימו 'על כן יעזבו... ודבק באשתו'. היו אפילו כאלה שקחו על כך שלא הספיקה 'אדיקותו' של הקיבוץ לדרישותיהם.

שרידי 'הדלת הסובבת' היכו שורשים עמוקים בחברת יהל.

עומק השורשים במידה רבה (אם כי לא כליל) נאמד בגידול הטבעי של האוכלוסייה: בין המתיישבים הראשונים, לפני שמונה שנים, לא היו ילדים בכלל; והשנה חוגג קיבוץ יהל את יום הסיום הראשון של ילדי הגן. עם תום האביב נמנו כשלושה תריסרי ילדים מכל גיל — כשליש החברים. לא מעט מחתונות ההורים אירעו במקום; ולפעמים גם הכלה וגם החתן היו חברי יהל (וכמובן, פן אחרון זה נוטה להגביר את ההתחייבות לקיבוץ).

לפי מראיתו של דבר, ישנה חריגה מן המקובלות בהרכב החברות של יהל. כמעט (בייחוד בין העולים ארצה) שאין לחברים רקע חקלאי; ולעומת

הקדוש-ברוך-הוא... ושנברא בצלמו.

לא כל קיבוץ הוא המכיר בשותפות זאת — לא לכאורה ולא למעשה. אך במשותף עם כמה אחרים מקיבוצי-ישראל, נוסד קיבוץ יהל לפני שמונה שנים (ועוד כמה שנים בהכנה) קודם כל כגדיל במסכת היחס הדתי והזיקה התרבותית שבין הקדוש-ברוך-הוא לבין עם ישראל בארצו. (גדילים כאלו נטוו בזמנים שונים בתנועות הפועלים המסונפות גם ל'מזרחי' הציוני וגם ל'אגודת-ישראל' האנטי-ציונית; ומקרוב נטתה התנועה ה'מסורתית' את אוהלה על צלע גבעה שבגליל).

יסודותיו של קיבוץ יהל הונחו על ידי 'תנועת הריפורמה' בארצות-הברית ועל-ידי מקבילתה, 'התנועה ליהדות מתקדמת' בישראל — בהשתתפותם רבת-הערך של 'הסוכנות היהודית', של 'התנועה הקיבוצית המאוחדת' (גם בצורתה הקודמת, 'איחוד' וכו'), ושל ממשלת ישראל. אולם אין בכינויים 'ריפורמי' או 'מתקדם' כדי לאפיין את הקיבוץ כראוי.

מכיוון שנתמזגו ביהל צברים, 'יאנקים' אמריקאיים, וחברים מאירופה או מהחצי הדרומי של כדור הארץ, נמצא שחישלו חבריו במשך אספותיהם-עד-אור-בוקר פילוסופיה, או דרך-חיים, שאיננה בהכרח דומה לאחרת בכל העולם; וכן 'שולחן ערוך' תואם.

ייתכן ואפשר לבוא לידי מסקנה כי תוצאותיו של יהל ה'ריפורמי' רצויות, באשר נוסד לפני שנתיים, בהשתתפות אותם הגורמים, 'דודן' ליהל — קיבוץ לוטן השכן. אפס כי עשוי לוטן לחשל דרך 'מתקדמת' משלו... ולמסקנות —

תאונה מרכב בוער באש... ואפילו – בהיפוכם של תפקידים מקובלים – נהיגתה של בחורה מומחית בטראקטור, או טיפולו של בחור בקיא בבני-השנתיים אשר בבית-התינוקות. בנייני הקיבוץ כוללים את בתי-התינוקות והגנונים למיניהם, מקום-שם מבלים הקטנים את רוב שעות היום (כשאררחת-הערב, שנתם, ושפתם הן בביתם, בחיק-משפחתם); מערך מטבח עם חדר-אוכל, מקום שם (עם דקדוקי-כשרות, והפרדת החלב ומוצריו מהבקר ובישוליו – שאינם מהנוהג ה'ריפורמי') מכינים תפריטים מיוחדים עבור חומש החברים הדוגלים בצמחוניות או במאכלים 'טבעיים'; מועדון המקפל בו, לעת-עתה, את בית-התפילה (ובו שלושה ספרי-תורה אשר קוראים בהם); מזכירות, מרפאות, מכבסה, מוסך, בית-אריזה; וכמובן בתי-המגורים עצמם – העוברים תהליך 'היאבדות' בתוך יער של דקלים ודשאים, שיחיק-אריסה מדרומה של אפריקה, ומטפסי-בוגנוויליאה ממרכז אמריקה. וכן, בחצר מיוחדת, ישנו מקום המספק את דרישותיו של הציבור – גם הארצי גם מחוץ-לארץ – לסמינארים או בתור בסיס-קפיצה לסיורים במדבר.

המדריך מזכיר לנו את רוחב הרצועה של קור-ינחום שנתקלים בה חברייהלה (ובאמת כך בכל הערבה) – משעות אשר כמעט בנקודת-הקיפאון בלילות-חורף, עד שעות הצלייה בימות-הקיץ. מיזוג-אוויר 'הכרחי' הוא גם בעונה זו וגם בזו, ואי לכך נקבעו 'משאבות-חום' בכל חדר: בקיץ פולטות הן את החום החוצה, ובחורף סוחטות הן את מעט-החום מן החוץ, מעבות אותו, ושואבות אותו פנימה.

זאת (בייחוד בין העולים) יש לרבים לכל הפחות תואר ראשון במקצועות הבלתי-חקלאיים כגון חינוך ועיתונאות, מקצועות האחות או ניהול-עסקים, מהנרסה עד היסטוריה וספרות והאומנויות הצרופות.

מניין, אם כן, הסתגלות החברים לגידול הבעל והעגבניה, אספקת למספוא ומלונים ליצוא? מניין הידע המקצועי הדרוש לכלכל פרדס פרי-הדר או מטע תמרים? מניין הכושר לנהל כרם? אלא מה שבאמת עוצר את נשימתו של הצופה הוא המקנה שברפתם – 222 פרות חולבות אשר, ראשית כל, חייבות בחליבה שלוש פעמים ביממה... ואפילו במכונה אין לזלזל בגודל מלאכה זו.

טוב, יש אמנם זריותו של המחשב לשליטה על ההשקאה; כלום תעזור זו במעט להכין סלט תפוחי-ארמה למאה וחמישים איש? גם המחלבה ממוחשבת; אבל מה לזה ולכביסה הדרורשת מיון? אפשר, היום, לתכנת ענייני כספים; אפס כי תוכנית זו לא תועיל כשמדובר בכיוון המנוע של היסובאר, או כשיש תקר בצמיג הטראקטור.

לבעל-מלאכה (העושה על-דעת-עצמו) לא ייפלא הדבר שהכושר, היכולת, והמומחיות הנחוצים לבעל-ביתו או למשק כפרי אינם נעדרים ביהל: מתפריטים לשרברבאות, מנגרות לאיטום הגג, מחשמלאות למה-שתרצה. תמהוננו גובר כשמשיקים לנו על המיומנות הבלתי-יצפוייה, כגון טיפוס ועלייה לצמרת הדקל כדי לעטוף את תמךיו בסדין פלאסטי, או חריצות בהוראת-דרך במדבר, או רחוף ונקה עטיני-פרה לפני כל חליבה, או חילוף קורבנות-

קבוץ יהל נאת מדבר

מושקל ראשון, שמחירה של עצמאות
— עירנות מתמדת.

מן המקלטים הממוקמים בכל פינות
הקיבוץ עד העמדות המבוצרות שמעל
גבעה שכנה; מן ההיקף המגודר ומואר
של יהל עד השמירה שהקיבוץ מציב
לו לילה-לילה עם מכשירי-קשר נגידים;
מסוירי-הכביש של צה"ל ועד מפקד
האיזור (מא"ז) שבמיוחד אומן לתפקידו
— עירנות נובעת מכל וכל. אלא שאין
זאת 'השורה התחתונה'. כל 'בחור
נטוב' חייב בחודש שירות במילואים
— שנה-שנה.

והנה נדלקה מנורה בקיבוץ יהל:
אפילו חבריו כולם בריאים, כולם
חזקים, כולם צעירים — הקוטה אורב
לכל חי. ומסורה בידינו שאין יישוב של
קניא בישראל (בתור עם) עד שלא
תוקצה בשכנות לו חלקת-ארמה
לקבורת-מתיו. וזהו לגלולו של גורל
שאותו צעיר שהולך לגידור בית-
העולם הזה — היה גם ראשון שוכני-
העפר בו, שכן נפל במלחמתו בסרטן
נדיר.

המטת אסון זה העמידה את קיבוץ
יהל בבחינת-מצרף: הייתה אישה —
עזר כנגדו של החולה; והייתה בתם —
בת תריסר החודש. רק בשנה העברה
השתתפו שלושתם בחגיגת 'קברי-הבת'
— נוהג ספרדי בלבוש מיוזג-גלויות —
קריאת שמה בפני עדת המתפללים
בשבת, בלווית דברי-שירה כטוב ליכם
של ההורים.

עתה, בערוב האסון, הוכיחה העדה
כולה כי יהל אכן משפחה היא —
משפחה שנתנה את תמיכתה גם בגוף
וגם בנפש משך שלושה אשפוזים, משך
שלושה חודשים, כשהחברים נוסעים
אפילו ארבע שעות (בכל דרך!) כדי
שלא יהיה החולה בודד; מיהל באו

לעומת זאת, החליט הקיבוץ כי
מכשיר הטלוויזיה איננו 'הכרחי',
ואיננו אפילו רצוי להכרה.

כאילו לא היו רוב החברים פעילים
גופנית במידה מספקת — בשדות
וברפת ובין התינוקות בגן — מגרש
כדורסל, ומגרשי-טניס שהוקמו
לאחרונה, עוזרים לבנייהל לחסל את
עודפי-המרץ שלהם (או אולי את יצר-
התוקפנות הם מרצים?).

בליל-שבת, אחר התפילות
והארוחה החגיגית, מתאספים
החברים לריקודי-עם ברחבה.

ייתכן כי למותרות ייחשב הדבר
במקומות אחרים, אבל במדבר —
בריכת-השחייה אי-אפשר בלעדיה.
והבריכה משקפת מתוכה גם את
הזהרים השופים שממערב, וגם את
המצוקים האדומים שממזרח —
כמעט 'חזון-תעתועים' של שרב.

רדיפת חברי-הקיבוץ אחר פאות
שבחיים אשר תו של 'תרבות' נסוך
עליהן איננה 'חזון-שרב'. ישנם
המבקשים שנת-חופש להשתלמות;
יש כאלה אשר במוסיקה פינתם;
ואחרים מחפשים אופקים חדשים
בספרים (חדשים וגם ישנים) המוצבים
על מדפי-ספריה נאותה-למדני, בבניין
(לעת-עתה) לא-נאות כלל.

וגם שאלת-הביטחון איננה 'חזון-
שרב' בלבד. להיפך — זהו תפקיד שלא
תספקנה לו השעות... וייקאה הגבול
השכן שוקט ובוטח.

שדות יהל גובלים ממש על גדר-
התייל של שטח-ההפקר שבין ישראל
לבין ירדן. וכמטחויי-קול, מאחורי גדר
שנייה, חיילים 'ידידותיים' של צבא-
ירדן מגיעים מפעם לפעם. כן, הם
ידידותיים — לעת-עתה. אבל זה

בערבה, אין דרכו 'סוגה בשושנים'!
 מה, למשל, הם חומרי-הגלם – ומניין
 יבואו? ומה היא התצרוכת הצפויה
 בחשמל... והאם אפשר בכלל לספקה?
 במה מבוטאים התיכנון והביצוע –
 ביחס גיאוגרפי? מה, באמת, הצורך
 למוצר, ומי הם המתחרים?

ולפתע מבצבצות ועולות בעיות
 שאת שמן לא ידע הקיבוץ עד כה: ידע
 מקצועי... חקר השוק... בקרת-איכות...
 נזילות...

יהל פונה לאיגוד התעשייה
 הקיבוצית (מטעם התק"ם), שבאוהלה
 מאות קיבוצים – לכמה מהם סיפורי-
 הצלחה אגדתיים, ולכמה רק שילדו
 של בניין נותר מניסיון שפשט את
 הרגל.

קיבוץ אחד מהווה יחידה קטנה
 ביותר בכדי לכלכל עבודות מחקר
 ופיתוח הכוללות אפילו את ההשפעה
 על הסביבה... בהתחשב בעובדה כי
 תעשייתו של קיבוץ בחצרו היא! היוכל
 האיגוד להעלות תוכנית מחושבת
 בחכתו? והידיה רעיון שכזה 'טעים'?
 פני קיבוץ יהל לקראת ה'מהפכה
 התעשייתית' בביטחון מהול בחרדה:
 הלא זוכר הוא כי את דובשה של
 הדבורה מלווה עוקצה, וכי אפילו
 המריח את הוורד מסתכן בקוצו.

אך אם אמנם למדו חברייהל למיין
 תמרים ולחלוב פרות ולחרוש את
 חולות-המדבר... כאשר מצויידים הם
 בתוארים במדעי-הרוח, יצליחו ללמוד
 ולתפוס גם את החדשים שבמושגים או
 עקרונות שבתוכניות המעשיות
 המצפות להם בתעשייה.

מטפלות יומם וליל עבור התינוקות;
 ונדיבות-לב שפעה בכל פרטי-הפרטים
 כאשר שוחררה נפשו המעונה של
 האיש שהיה מפקד-האיזור ומנהל-
 הכרם אשר מאוין היו להיות כבאי
 מתנדב ומפטיר מתנדב.

בבחינת-המצרף הלוז עמד הקיבוץ
 לא רק בימים ההם, אלא גם בחודשים
 שחלפו מאז – ולא נותרו לא האלמנה
 ולא היתומה מחוץ למשפחה
 הקיבוצית.

פעם בדבריי-הקיבוצים בישראל
 (הרבה לפני שהגיעה 'ישראל'
 לעצמאותה) היה יסוד חקלאי מספיק;
 אולם לא כך היום. יש מחיר לקידמה,
 ומחיר זה הוא שאינו יכול הקיבוצאי
 עתה להסתפק בשייר-רועים על גבי
 הנחל. הגיע מימד חדש בחיים
 הקיבוציים – תיעוש.

התעשייה פועלת בניגוד לפנים
 השליליים המוגשים על-ידי
 החקלאות: האחד – המחסור באדמה
 פוריה ובמים להשקותה; השני –
 הפכפכות השוקים; השלישי –
 בעיות החברים המבוגרים (אם כי זו לא
 בעיה, לעת-עתה, ביהל); והפן הרביעי
 (ואולי החשוב שבהם) – תעשייה
 נותנת את היכולת לגוון את קווי
 התוצר... ובגיוון שוכנת גמישות.

ה'מהפכה התעשייתית' בצורתה
 הקיבוצית התפשטה לכל הרוחות –
 מפלאסטיקה לבתי-הארוחה, מתרופות
 לאלקטרוניקה, מרהיטים לעדשות-
 מגע, ממכונות חקלאיות לשימורי-
 מאכלים... ומה עוד!

אפס כי תיעושו של קיבוץ צעיר